

Stockholm Centre for Commercial Law – ett ledande forskningscentrum i Norden för kommersiell rätt

PETER MELZ, TERESA SIMON-ALMENDAL
OCH JESSIKA VAN DER SLUIJS*

Stockholm Centre for Commercial Law har nu verkat i 20 år och dess jubileumsår sammanfaller med Jans pensioneringsår. Båda händelserna är värda att uppmärksammas. I denna artikel berättar vi om centrets tillblivelse, verksamhet och organisation. Där framträder Jans centrala roll i allt från bildandet till dagens center. Utan Jan hade det aldrig blivit ett center, och det hade aldrig utvecklats och växt till vad det är idag. Vi hoppas att Jan kommer att fortsätta sin betydelsefulla forskargärning och att han också i framtiden kommer att vara den stora inspiratör som han är och alltid har varit.

1. Inledning

Under lång tid har en stor del av forskningen vid den juridiska fakulteten vid Stockholms universitet präglats av fokus på utvecklingen av den kommersiella rätten. Det var därför naturligt att ett särskilt centrum inrättades för att ytterligare stärka Juridiska fakultetens vetenskapliga kapacitet inom den kommersiella rätten och utveckla relationerna med det praktiska rättslivet.¹ Stockholm Centre for Commercial Law (Centrum för kommersiell rätt i Stockholm, ofta förkortat SCCL eller bara centret) inrättades vid Stockholms universitets Juridiska fakultet den 21 september 2000 på initiativ av professor Jan Kleineman i samverkan med jur.dr h.c. Gunnar Nord, verksam vid Företagsjuridik Nord & Co. och professor Anders Victorin. Invigningen av SCCL:s lokaler skedde den 25 april 2007 i närvaro av bland andra

* Peter Melz, professor emeritus i finansrätt, Teresa Simon-Almendal, professor i finansrätt och Jessika van der Sluijs, professor i civilrätt, alla vid Juridiska fakulteten, Stockholms universitet.

¹ Se närmare om SCCL www.sccl.se och Stadgar för Centrum för kommersiell rätt i Stockholm, [cit. Stadgarna], p. 1.

universitetets dåvarande rektor Kåre Bremer och ordföranden i Marianne och Marcus Wallenbergs stiftelse sedermera jur.dr h.c. Peter Wallenberg.

Centret är placerat direkt under Juridiska institutionen vid Juridiska fakulteten inom det humanvetenskapliga området vid Stockholms universitet, och det står under överinseende av Juridiska fakultetsnämnden. För närvarande arbetar ca 20 forskare vid SCCL med fokus på kommersiell rätt, vilket gör SCCL till Nordens ledande forskningscentrum för kommersiell rätt. Medarbetarna vid centret är anställda vid institutionen, doktorander vid institutionen, forskare med externa anslag som förvaltas av institutionen (post doc eller andra externt finansierade anställda eller icke-anställda forskare), emeritiprofessorer eller gästforskare. Det innebär att centret har en forskningsrelaterad administration, medan utbildning och arbetsgivaransvar är placerat hos institutionen. Det betyder också att de flesta SCCL-medarbetare har åtaganden gentemot institutionen och även samarbeten med andra forskare på institutionen, som exempelvis undervisning, ledning och administration, institutionsgemensamma aktiviteter eller ämnesöverskridande forskningsprojekt.

SCCL:s syfte är att genom forskning och forskningsanknuten verksamhet bidra till utvecklingen av den kommersiella rätten i vid mening.² Forskningen vid SCCL bedrivs dels i forskningsavdelningar, dels med enskilda forskarinsatser inom och utom SCCL. SCCL:s huvudsakliga verksamhet är att i stor utsträckning anordna konferenser och seminarier.³ Mindre, informella, seminarier utgör också en viktig del av verksamheten.

Av stadgarna framgår att SCCL ska verka för att sådan forskning och annan verksamhet sker i samverkan med det omgivande samhället och berör angelägna frågor av rättslig karaktär.⁴ När frågorna kräver en mer allsidig belysning ska SCCL verka för att forskningen bedrivs i samverkan mellan företrädare för olika juridiska discipliner och även tvärvetenskapligt. Härutöver ska centret eftersträva samarbete med inom området verksamma lärosäten, institutioner, organisationer, myndigheter och praktiserande jurister, såväl inom som utom landet.

Inom ramen för sin verksamhet ska SCCL

- ta initiativ till, utveckla, leda och samordna forskningsprojekt,
- bygga upp och vidmakthålla internationellt framstående och aktiva forskargrupper inom kommersiell rätt,
- i de lokaler som disponeras skapa en trivsamt och stimulerande arbetsmiljö utan hierarkiska strukturer, kännetecknad av stor kollegialitet och ett prestigelöst utbyte av idéer,

² Se Stadgarna, p. 2.

³ Se närmare härom i avsnitt 8.

⁴ Se Stadgarna, p. 2.

- anordna vetenskapliga föreläsningar, seminarier, konferenser och symposier samt
- publicera och sprida information om forskning och forskningsresultat inom och utanför det vetenskapliga samfundet.⁵

Avsikten är att SCCL i sin verksamhet ska skapa broar både mellan skilda juridiska discipliner och mellan den juridiska forskningen och det praktiska rättslivet – allt för att främja kunskapsutbyte mellan praktiker och akademiker.⁶ Detta sker bl.a. genom ett stort antal seminarier som anordnas i SCCL:s regi, där målet är att skapa en gemensam plattform för främjandet av ett fritt diskussionsutrymme.

2. Tillblivelsen

Jan är en kreatör och som sådan har han skapat och utvecklat centret. Jans första juridiska kreation var hans avhandling, där stor omsorg ägnades åt omslagets utformning i klassisk stil och åt textens typografi. Självklart var innehållet det viktigaste, men inget bra innehåll utan en tilltalande form. Detsamma kan sägas om Jans nästa kreation, *Juridisk Tidskrift*, som startades 1989 med Jan som redaktör. Om detta berättar Ulf Bernitz som var med i grundandet.

”Jan Kleineman är grundaren av JT, *Juridisk Tidskrift* vid Stockholms universitet. Detta skedde 1988–89, första häftet av den nya tidskriften kom ut i början av höstterminen 1989. Tidskriften var helt Jans idé och Jan var också JT:s redaktör och verkliga ankare och drivande kraft under de första tio åren. Han fann också finansierare till projektet, inte minst genom Gunnar Nord och hans kontakter med Karl-Adam Bonniers Stiftelse och Stiftelsen Företagsjuridik. Som dåvarande dekanus satsade jag helhjärtat på att lotsa fram projektet inom universitetet.

Jan var klarsynt och gjorde den helt riktiga bedömningen att det fanns plats i Sverige för en ny juridisk tidskrift vid sidan av den litet officiösa *Svensk Juristtidning* och med fast akademisk förankring och koncentration på centrala rättsområden såsom civilrätt, straffrätt och processrätt. Som redaktör introducerade Jan som en nyhet för Sverige efter internationellt mönster inträngande rättsfallskommentarer till nya viktiga avgöranden av främst HD. Det var till en början inte alldeles okontroversiellt men blev snabbt uppskattat. En annan nyhet var att i tidskriften inkludera skiljedomsrätt som en särskild avdelning i varje häfte.

Tillskapandet av JT visar Jans kapacitet både som visionär och som kraftfull doer. Tidskriften är nu inne på sin 32:a årgång och fortsätter framgångsrikt efter samma koncept som har visat sig stå sig mycket gott. Det har varit och förblir en styrka för den juridiska fakulteten i Stockholm att ha en egen tidskrift som en viktig samlingspunkt och kraftkälla

⁵ Se Stadgarna, p. 2.

⁶ Se www.sccl.se, startsidan.

inom ramen för verksamheten. Den struktur som Jan gav JT-projektet är fortfarande intakt i form av en egen stiftelse med mycket nära anknytning till fakulteten.”

Jans största kreation är dock centret. Förebilden fann han vid Queen Mary University of London, där professor Sir Roy Goode 1980 hade bildat *the Centre for Commercial Law Studies* (CCLS) som “an environment where practising commercial lawyers and those from academia could meet and exchange ideas.” Jan samverkade sedan några år med CCLS när det gällde fakultetens specialkurs i International Banking and Finance. Senare kom professor Rosa Lastra vid CCLS att vara gästprofessor vid SCCL.

1998 författade Jan en promemoria om att utveckla ett center vid den Juridiska fakulteten i Stockholm. Han återkom och utvecklade sina idéer ett år senare. I fokus var samarbete med det praktiska rättslivet i forskningen samt utveckling av forskningen inom olika rättsområden. Några rader i en av dessa promemorior är värda att citera för att de väl återger den uppfattning av centrets roll som Jan uttryckt allt sedan dess:

”Det får t.ex. inte komma ifråga att man tillskapar rigida verksamhetsramar som får en byråkratisk uppbyggnad och förlamar all kreativitet. Det är därför viktigt att man inte ’överinstitutionaliserar’ verksamheten. Jag skulle helst vilja lägga tyngdpunkten på att skapa forskningsmiljöer och ’mötesplatser’ för olika former av tänkande.”

En arbetsgrupp bildades 1999 med bland andra Gunnar Nord, verksam vid Företagsjuridik Nord & Co., och professor Anders Victorin. Dessa, och ett antal andra personer, fortsatte att ha en viktig roll i centrets utveckling under de första åren. Även om man ibland kunde få intrycket att det i nästan alla delar var Jan som verkade och bestämde hur centret skulle utvecklas, var många personer med i denna process och det var viktigt för Jan.

Centret inrättades den 21 september 2000 efter detta grundarbete. Centrets formella namn är Centrum för kommersiell rätt i Stockholm, vilket är i enlighet med universitetets riktlinjer och i den svenska språklagens anda. För Jan var det dock självklart att den engelska översättningen skulle användas för att markera centrets samhörighet med centra i andra länder.

Centrets inriktning skulle vara liknande CCLS:s i London. Syftet var, och är, att genom forskning och forskningsanknuten verksamhet bidra till utvecklingen av den kommersiella rätten i vid mening, bl.a. genom samverkan med det omgivande samhället. Det har bl.a. tagit sig uttryck i en omfattande konferens- och seminarieverksamhet, vilken beskrivs senare i artikeln. Centret skulle rymma olika ämnen inom kommersiell rätt, vilket gavs en vid tolkning. Först och främst hörde de flesta delarna av civilrätten dit, men även skatterätten kom redan från början att ingå i centret. Under centrets verksamhetstid har tillkommit flera ytterligare ämnesområden. Centret skulle ha en stor bredd bl.a. för att skapa möjligheter till ämnesövergripande forskning, seminarier och konferenser. Jan hade i en av sina

skisser uttryckt det som att centret kunde vara ett paraply för olika ämnen. Man kanske även ska säga att det är en grundplatta för deras verksamhet.

Vid institutionen fanns redan ett antal institut för bl.a. för immaterialrätt och marknadsrätt, rättsinformatik, bolags- och värdepappersrätt samt skiljedomsrätt. Bolagsrätt och värdepappersrätt var helt klart två centrala delar av den kommersiella rätten och det var därför naturligt att institutet borde uppgå i centret som en forskningsavdelning. Lars Pehrson skriver härom.

”Vid tidpunkten för centrets tillkomst fanns flera institut på affärsjuridikens område. Ett av dessa var Institutet för bolags- och värdepappersrätt, IBV. Detta bildades i början på 1980-talet på initiativ av Institutet för rättsvetenskaplig forskning och var finansierat av Wallenbergstiftelserna. Syftet var naturligtvis att främja forskning på bolags- och värdepappersrättens områden. Eftersom intresset för detta var jämförelsevis begränsat vid denna tidpunkt var det primära syftet att intressera yngre men etablerade forskare att börja bedriva sådan verksamhet.

I samband med planeringen av centrets tillkomst diskuterades inom IBV vad detta skulle innebära för institutets verksamhet. I princip redan från början stod det klart att IBV borde bli en del av centret. Det fanns flera anledningar till detta. Den primära var naturligtvis att bolags- och värdepappersrätt är två centrala delar av affärsjuridiken. Det skulle därför vara märkligt om det inom juridiska fakulteten skulle finnas två olika organ som var verksamma inom dessa områden. För det andra var också finansieringen tänkt att ske på delvis samma sätt, nämligen genom Wallenbergstiftelserna. För IBV var det också intressant att vara en del av en större organisation, eftersom det generellt sett gav större finansieringsmöjligheter. En tredje orsak var säkerligen den persongemenskap som skulle uppstå mellan IBV och centret. IBV:s ordförande, Hans-Gunnar Solerud, var nämligen tänkt att bli centrets förste ordförande, vilket han också blev. Även i övrigt fanns stora gemensamma intressen bland de verksamma inom IBV och de som planerade tillkomsten av centret. Det kan tilläggas att såvitt jag vet inte någon inom IBV har ångrat samgåendet med centret.”

Lars Pehrson, professor emeritus och f.d. föreståndare för IBV

En annan verksamhet som tidigt kom att inrymmas i centret var den hyresrättsliga diskussionsklubben som hade grundats av Anders Victorin. 2006 kom även det Vetenskapliga institutet för skiljedomsrätt att uppgå i centret som en forskningsavdelning för skiljeförfarande och annan tvistelösning.

Centrets styrelse kom i enlighet med ambitionen att knyta samman forskningen med det praktiska rättslivet att bestå av dels anställda forskare vid Juridiska institutionen, dels jurister som var praktiskt verksamma utanför universitetet. Den förste styrelseordföranden blev advokat Hans-Gunnar Solerud, som tidigare varit justitieråd i Högsta domstolen.⁷

För att åstadkomma en miljö som kunde främja centrets verksamheter behövdes en infrastruktur med lokaler, forskningsassistenter etc. Detta krävde extern finansiering eftersom universitetet bara i begränsad utsträckning finansierar forskning utanför den ordinarie institutionsstrukturen. För

⁷ Han efterträddes 2007 av advokat Johan Gernandt och fr.o.m. 2020 av advokat André Andersson bägge liksom Hans-Gunnar Solerud hedersdoktorer vid fakulteten.

att åstadkomma detta behövde samlas flera goda krafter som hjälpte till. Den inledande finansieringen kom från Stiftelsen Företagsjuridik och Stiftelsen Juridisk Fakultetslitteratur med 100 000 kr från var och en. Senare erhöles sammanlagt över 1 miljon kr från Marianne och Marcus Wallenbergs Stiftelse, Institutet för rättsvetenskaplig forskning, Skandia Livs 100 års-stiftelse och Torsten och Ragnar Söderbergs stiftelser. Det räckte till finansieringen av den första treårsperioden.

En mer långsiktigt hållbar finansiering av centrets infrastruktur krävde dock ett större bidrag. Ett sådant bidrag erhöles för perioden 1 juli 2005–30 juni 2010 med totalt 19 700 000 kr från Marianne och Marcus Wallenbergs Stiftelse. Medlen fick lyftas successivt för att täcka infrastrukturkostnader. Avgörande för bidraget var nog dels goda kontakter med Johan Stålhand, som tidigare hade varit chefjurist på SEB och nu ledde Wallenbergstiftelsernas administrationsbolag FAM, dels att ordföranden i Marianne och Marcus Wallenbergs Stiftelse Peter Wallenberg kände sig engagerad i projektet. Han hade tagit sin jur. kand-examen 1953 vid Stockholms högskola och blev 2008 hedersdoktor vid Juridiska fakulteten. Ett permanent årligt bidrag på 500 000 kr erhöles även från rektor via Juridiska institutionen som bidrag till centrets lokalkostnader när centret så småningom flyttade in i egna lokaler.

3. Lokalerna

Det stod från början klart att den ämnesinteraktiva miljö som Jan ville skapa krävde att de till centret knutna forskarna skulle sitta tillsammans. 2005 började Jan och några andra i styrelsen titta på lokaler. Ett förslag från rektor Kåre Bremer var en byggnad i Kräftriket, som är beläget på andra sidan Roslagsvägen. Huset hade fungerat som lokal för smådjursforskning i Veterinärhögskolan, som bedrev verksamhet i Kräftriket fram till 1977. Lokalerna skulle dock kräva en rätt omfattande ombyggnad och det var en nackdel att de låg så långt ifrån universitetsbyggnaderna i Frescati där undervisningen bedrevs. Jan tyckte inledningsvis att avståndet nog inte var ett oöverkomligt problem. När Juridiska institutionen 2013 funderade på att eventuellt flytta till Botanicums gamla lokaler på andra sidan Roslagsvägen tyckte däremot Jan att avståndet var en stor nackdel. Åldern tar ut sin rätt. Någon flytt till Kräftriket blev det inte.

H-G Axberger minns väl bl.a. flyttdiskussionerna:

”I millenniets gryning spelade jag en marginell roll i Centrets tillblivelse, som en av dess första anställda, möjligen också, jag minns inte riktigt, som ledamot av det Sekreta Utskott vår grundare efter förebild i Sveriges tidiga konstitutionella historia inrättat. Det behövdes ett sådant, för att angripa de byråkratiska avundshinder som ständigt restes i

vår grundares väg och som han med intelligens, fintlighet, koncilians och någon gång raseri till sist undanröjde.

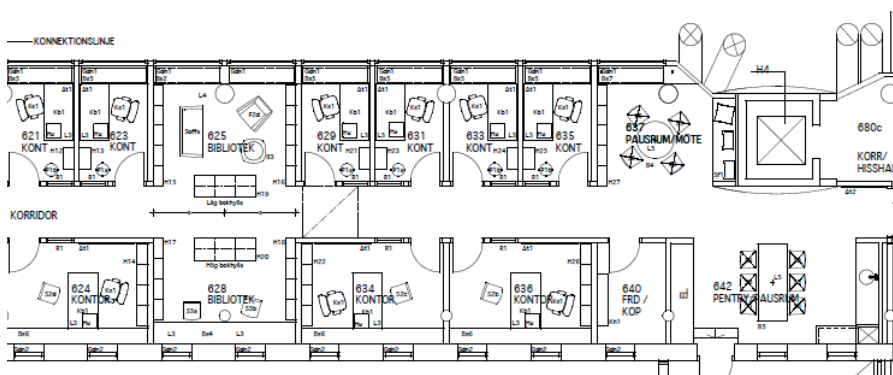
Det var nämligen inte med öppna armar som alla delar av den juridiska institutionen ville motta de osedvanligt generösa donationer som tillkom med Gunnar Nords, Johan Stålhands och andras engagerade förmedling. Den första planen, att förlägga Centret till Kräftriket, med Norrtäljevägen som demarkationslinje, fick därvid skrinläggas till förmån för en diplomatisk – och, som det skulle visa sig, mycket bättre – lösning, som vår grundare med hjälp av rektor lyckades övertyga motståndarna att godta.

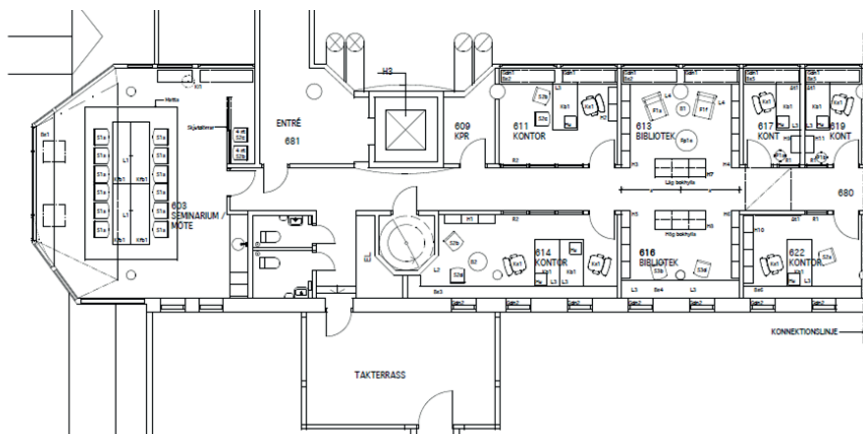
Det glöms lätt, när något blivit en framgång och självklarhet, att det en gång bara var en idé i en kreativ själ. Utan Jan Kleineman hade Stockholm Centre for Commercial Law aldrig blivit till.”

Ett nytt alternativ presenterades av rektor: en del av ett våningsplan i C-huset. För Jan var ett våningsplan i C-huset absolut inte ett alternativ då han ansåg att C-husets miljö var klart oinspirerande.

Lyckligtvis kom rektor så småningom med ett nytt förslag på lokaler på plan 6 högst upp i biblioteksbyggnaden. Det alternativet väckte entusiasm. För att det skulle bli en angenäm forskarmiljö krävdes dock rätt omfattande ombyggnader och en standardhöjning av lokalerna. Här kom infrastrukturbidragen från Wallenbergstiftelsen väl till pass. För utformningen av lokalerna anlätades arkitekten Paulina Berglund, med vilken Jan fick ett mycket gott samarbete, som resulterade i den trevliga utformning som centrets lokaler alltjämt har. Lokalerna invigdes den 25 april 2007.

Nedan ser ni ritningen över centrets ursprungliga omfattning.

En väsentlig del av centret är "kommandobryggan" som sträcker sig ut över bibliotekets atrium. Här hölls ursprungligen alla centrets sammanträden och seminarier.

2011 och 2015 utvidgades lokalerna. 2011 tillkom ett antal nya kontorsrum i den vinkelräta korridoren kopplad till SCCL:s lokaler. 2015 fortsatte utbyggnaden i denna korridor och vidare i den parallella korridoren. Mellan korridorerna omvandlades en tidigare trist yta till centrets nya stora konferensrum. För säkerhets skull förlängdes centrets del i den parallella korridoren så att konferensrummet fick ytterligare en utgång (en nödutgång). Detta på initiativ från den dåvarande riskaversiva prefekten.

Ombyggnaden sköttes av universitetet till en kostnad motsvarande en mindre villa. Juridiska institutionen finansierade ombyggnadskostnaden upp till normal universitetsstandard medan centret bekostade den standardhöjning som centrets övriga lokaler hade. Kostnadsfördelningen blev ungefär 70/30, vilket säger något om centrets krav på hög standard och trevlig miljö.

För att ytterligare förbättra miljön ordnade Jan även tidigt en deposition från Statens konstråd vissa tavlor och skulpturer. Sammanlagt finns nu 14 tavlor och skulpturer på centret.

4. Organisationen

Centret leds av en styrelse och en föreståndare. Styrelsen består av en ordförande och fyra till nio övriga ledamöter, vilka utses för en period om tre år av rektor vid Stockholms universitet. Föreståndaren har det centrala ansvaret för den dagliga verksamheten och är en nyckelperson i verksam-

heten. Föreståndaren, som enligt stadgarna måste vara vetenskapligt kompetent, hanterar allt från vattenläckor och krånglande luftkonditionering till att ansvara för centrets ekonomiska förvaltning, allokeringen av rum och samordningen av centrets olika föreläsningar, seminarier, konferenser och symposier.⁸

Sedan starten har centret haft tre föreståndare, Sören Öman, Patrik Schöldström och nu Göran Millqvist. Minnesvärd är historien om den mycket kalla decembermånaden 2010, när värmesystemet på centret slutade fungera och kollegorna fick värma sina frusna händer under varmt rinnande vatten och iklädda torgmadamevantar bänka sig vid tangentborden. I detta läge rotade en driftig forskare fram Folke Schmidts gamla elektriska element, vilket av nostalgiska skäl förvarats på lektor Hagelbergs rum. Elementet placerades strategiskt mitt i en av centrets korridorer och spred en behaglig, dock något osande, värme. Morgonen därpå var korridoren isande kall och kontakten utdragen. En lapp med det stränga budskapet "ÖVERHÄNGANDE BRANDRISK, elementet måste omedelbart bortforslas" satt fäst på elementet. Det var föreståndaren Sören Öman som hade gått sin inspektionsrunda.

Uppdraget som föreståndare kan nog kräva visst mått av tålmod och integritet. Sören kommenterar händelsen:

"Efter inspektion av forskarrummen kunde konstateras att den bristfälliga värmen berodde på att forskarna hade så belamrat sina rum med böcker att värmen från elementen inte förmådde tränga ut i rummen. Föreståndarens näsvisa förslag om att forskarna skulle minska bokmängden röstades enhälligt ned och lösningen blev att värmehål fick göras i fönsterbräderna. Över huvud taget har det ankommit på föreståndaren att på ett någorlunda finkänsligt sätt hantera mer eller mindre kraftfullt uttalade önskemål och fysiska och legala begränsningar. Också samarbetet med den övriga administrationen vid Juridiska institutionen har tidvis krävt tålmod, liksom den ganska komplicerade ekonomiska redovisningen med många donationer för olika ändamål."

Sören Öman, ordförande i Arbetsdomstolen, f.d. föreståndare för SCCL

Det ska tilläggas att Sörens bestämda men vänliga handlag med forskarna åtnjöt stor respekt och att värmeproblemet bara var ett av många som han resolut löste.

Jämte föreståndaren är forskningsamanuenserna centrala för den dagliga verksamheten vid SCCL. Amanuenserna har till uppgift att hålla kontakt med och bistå föreståndaren och de olika forskningsavdelningarna i deras verksamheter, föra protokoll vid styrelse- och avdelningsmöten, administrera publiceringsverksamhet samt biträda forskarna i olika forskningsuppgifter. En central del av arbetet består i att samordna och upprätthålla SCCL:s kontakter med det praktiska rättslivet och att arrangera forskningsresor, konferenser och seminarier, såväl internt inom Sverige som internationellt.

⁸ Se närmare om föreståndarens arbetsuppgifter i Stadgarna, p. 8.

Som en mera vardagsnära syssla samlar amanuenserna forskarna varje vecka till en gemensam kaffe- och mötesstund (det mer eller mindre obligatoriska tisdagsfikat), vilket har blivit en uppskattad och prioriterad samlingspunkt för diskussion av allt från metodologiska frågor till hur man efter franskt recept tillreder anka i apelsinsås. Lisa Hörnqvist, biträdande jurist, tidigare försteamanuens vid centret, berättar:

”Som redan antytts är tisdagsfikorna mer eller mindre heliga. Även om du kan vara säker på att någon av amanuenserna varje tisdag kl. 14.59 skickar ett mail med ämnesraden ”Tisdagsfika kl. 15!”, har fikastunderna ett inte obetydligt inslag av spänning och ovisshet i frågan om vilket fikabröd som kommer att serveras (blir det en klassisk bullängd eller modernerna chokladbollar?). Utöver de intressanta och, till varierande grad, givande diskussionspunkterna som redan nämnts (den där ankan med apelsinsås har då i alla fall inte tillretts i mitt kök ännu), minns vi före detta amanuenser med särskilt nöje de fikastunder då frågan om amanuensernas eventuella korrläsning utvecklades från en enkel arbetsbeskrivningsfråga till ingående diskussioner om företagsstrukturer (borde ett AB bildas eller bedrivs verksamheten bäst genom en F-skattsedel?). Ett annat kärt minne var den tidpunkten på året då fettisdagen nalkades, och centrets medarbetare (och, om vi ska vara ärliga, även några besökare från C-huset) givetvis skulle få varsin semla. Då gällde det att hålla tungan rätt i mun för amanuensernas del när vi fraktade kartongvis med semlor på tunnelbanan på väg ut till universitetet. Även vid detta tillfälle bjöds det på diskussion, men ifråga om semlans struktur – borde semlan få förbli semla eller kan semmelwrapen tolereras?”

Jämte styrelsen och föreståndaren har centret haft som organ även ett särskilt utskott och ett vetenskapligt råd. I samband med att nya stadgar antogs 2018 ändrades organisationen, så att det särskilda utskottet ersattes av ett administrativt råd och ett vetenskapligt råd.⁹ Det sistnämnda har en annan form och uppgift än sin tidigare namne. I det följande kommenteras huvudsakligen den ursprungliga organisationen.

Det *särskilda utskottet* inrättades år 2006 och har fram till år 2018, då de nya stadgarna antogs, varit ett centralt organ inom SCCL.¹⁰ Det kan bäst beskrivas som ett självständigt, kreativt beredande organ till centrets styrelse. Utskottet hade ett särskilt ansvar för bl.a. finansieringen av verksamheten inom centret och samordningen av forskningsavdelningarnas vetenskapliga verksamhet. Härutöver ansvarade det särskilda utskottet för

⁹ Se Stadgarna, p. 4.1 och 4.2. Det (nya) vetenskapliga rådet ska således bistå styrelsen och bereda ärenden för styrelsen samt i enlighet med de riktlinjer som beslutas av styrelsen initiera och samordna forskning och forskningsprojekt inom SCCL:s ram, främja spridandet av forskningsresultat från SCCL:s verksamhet samt främja internationella kontakter och samarbete. Det administrativa rådet å sin sida ska bistå styrelsen och bereda ärenden för styrelsen samt stödja och bistå föreståndaren i hans eller hennes arbete och besluta i de frågor som föreståndaren väljer att hänskjuta till rådet.

¹⁰ Första gången beteckningen särskilt utskott förekommer är i stadgarna från år 2006, se 6 §. Innan dess förefaller beteckningen ha varit en ”inre fakultet” utsedd av styrelsen. Se härtill 2000 års stadgar 6 §. Mandatet för den s.k. inre fakulteten och det särskilda utskottet förefaller dock, vid en jämförelse av de båda stadgeversionerna, ha varit detsamma.

samordningen av forskning och forskningsprojekt inom centrets ram och hade också mandat att initiera och främja nya internationella kontakter och samarbeten. Vidare ålåg det utskottet att säkerställa att information om forskning och forskningsresultat spreds inom och utanför det vetenskapliga samfundet.¹¹

Utskottet hanterade såväl små som stora frågor. Löpande diskuterades t.ex. rumsfördelning och dispositionen av centrets lokaler, men också utlysning av post doc-tjänster och initierande av internationella samarbeten. År 2006 beslutade utskottet t.ex. att föreslå styrelsen att kungöra tre vid SCCL inrättade post doc-stipendier från Torsten och Ragnar Söderbergs stiftelser för forskartjänster motsvarande 75 % av heltid inom kommersiell rätt för nyligen disputerade juris doktorer. Dessa tre tjänster bidrog till att lägga grunden för den kommersiellrättsliga forskning och miljö som så småningom kom att utvecklas vid centret.¹²

År 2003 fanns tämligen långt gångna planer på att starta en ettårig masterutbildning i kommersiell rätt.¹³ Protokollen speglar en intensiv och dynamisk verksamhet. Bara från juni 2007, alltså redan innan centret formellt sett hade invigts, kan t.ex. noteras att Jan uppuktades av professor Takis Tridimas från London Centre for Commercial Law, i syfte att gemensamt anordna en internationell tvådagarskonferens kring Vaxholmsmålet (Laval-målet), att London Centre for Commercial Law inbjudit Jan att invigningstala i samband med byte av lokaler, att centret fick en propå från professor Jürgen Basedow om samarbete med Max Planck-institutet i Hamburg, att Jan tillsammans med Stephan Rössner från Karolinska Institutet fört diskussioner rörande ett samarbete om ansvarsfrågor och farlig mat (skatt eller skadestånd som sanktion?) samt att nätverket "IT-juristernas frukostklubb" närmat sig centret och inbjudit Jan till ett möte för att diskutera ett eventuellt samarbete.¹⁴

Det särskilda utskottet har tagit initiativ till ett stort antal nationella och internationella konferenser och seminarier. Utskottet har initierat inrättandet av centrets olika s.k. *fellows* och har genom sin verksamhet successivt etablerat nya internationella kontakter och nätverk.¹⁵

Jämte det särskilda utskottet har *vetenskapliga rådet* fyllt en central funktion i centrets organisation och verksamhet. Vetenskapliga rådet hade till uppgift att arbeta med övergripande vetenskapliga frågor inom SCCL:s

¹¹ Se 6 § Stadgar för Centrum för kommersiell rätt i Stockholm (Stockholm Centre for Commercial Law) vid Stockholms universitet, fastställda av rektor 2000-09-21 efter godkännande av Juridiska fakultetsnämnden 2000-09-11 med komplettering av Juridiska fakultetsnämnden (del) 2000-09-19, senast ändrade av rektor 2006-10-05 efter godkännande av Juridiska fakultetsnämnden 2006-09-04. [Cit. 2006 års stadgar.]

¹² Se närmare om forskningsfinansiering under avsnitt 6.

¹³ Se Särskilda utskottets protokoll 070309.

¹⁴ Se Särskilda utskottets protokoll 070613.

¹⁵ Se närmare om centrets konferensverksamhet under avsnitt 9.

ram,¹⁶ t.ex. att centrets verksamhet bedrivs i samverkan med det omgivande samhället och mellan olika juridiska discipliner och andra vetenskaper. Ledamöterna i rådet representerade olika rättsvetenskapliga discipliner och kom från skilda praktiska juridiska verksamhetsområden. Här fanns således både akademiker, advokater, justitieråd, m.fl. representerade.

Vetenskapliga rådet sammanträdde redan innan centret erhöll lokaler. De första åren, 2003–2004, träffades rådet två gånger per år för att härefter mötas årligen. Av protollen framgår att de tidiga diskussionerna handlade om att definiera och profilera centrets verksamhet. Andra frågor som diskuterades gällde huruvida centret skulle ägna sig åt inte bara forskning utan också utbildning och spörsmål om lokalbehov och finansiering av den planerade verksamheten. Senare, från 2010 och framåt, speglar protokollet en etablerad verksamhet där rådsmötena i hög utsträckning kom att handla om ökad internationalisering i form av nya nätverk och kontakter och utbyggnaden av fler forskningsavdelningar. Inte sällan presenterades och diskuterades vid mötena den forskning som bedrevs vid centret i form av doktorand- och post doc- projekt. Vid mötena hölls regelmässigt föreläsningar och anföranden av olika medlemmar i rådet. Dessa föredrag publicerades senare i *Juridisk Tidskrift*.¹⁷

Inom centret finns *forskningsavdelningar*, numera 14 stycken, för olika inriktningar av den kommersiella rätten. Vissa forskningsavdelningar har funnits alltsedan centrets tillkomst,¹⁸ t.ex. avdelningarna för medierätt och för europarätt. Andra är relativt nyinrättade, såsom forskningsavdelningen för kinesisk rätt (2018) och avdelningen för hållbart företagande (2016). Avdelningarna är centrala för centrets verksamhet. Det är inom avdelningarna som lejonparten av den vetenskapliga verksamheten och seminarieverksamheten vid centret äger rum.

Forskningsavdelningarna utgörs av representanter från akademi, myndigheter, domstolar, advokatbyråer och företag, och de leds av en avdelningsledare. Verksamheten inom respektive avdelning kan initieras av vem som helst av de personer som är engagerade i avdelningen, men avdelningsledaren har ett helhetsansvar för verksamheten.¹⁹ De olika avdelningarna sammanträder regelbundet i syfte att dels till avdelningsledamöterna föra ut forskningsresultat och information om verksamheten vid SCCL, dels för att inhämta kunskap och signaler från det praktiska rättslivet om exem-

¹⁶ Se 2006 års stadgar 7 §.

¹⁷ Se t.ex. Lindskog, Stefan, Högsta domstolen och den kommersiella rätten, JT 2002–03 s. 68 ff. och Wennberg, Suzanne, Är kriminalisering en relevant metod för den kommersiella rättens efterlevnad, JT 2003–04 s. 599 ff., liksom Calissendorff, Axel, Skärpta regler mot penningtvätt; advokater i en ny och oprövad roll som angivare av klienter, JT 2004–05 s. 553 ff.

¹⁸ De betecknades dock då forskningspaneler.

¹⁹ Se Stadgarna, p. 4.3.

pelvis rättsliga och praktiska tillämpningsproblem inom ämnesområdet. Härigenom kan den forskning som bedrivs inom respektive avdelning göras mer samhällsrelevant och nyttig.

Gustaf Sjöberg, avdelningsledare för forskningsavdelningen för finansmarknadsrätt, tillika Juridiska institutionens prefekt, berättar:

”Forskningsavdelningen för finansmarknadsrätt startade verksamheten vid ett sammanträde den 2 februari 2009. Vid sammanträdet deltog representanter för akademien, myndigheter och finansiella företag. Sammanträdet föregicks av att riksbankschef Stefan Ingves i en hörsal talade över ämnet ’Finanskrisen och de finansiella marknadernas reglering’.

Såväl den breda representationen vid sammanträdet som talaren och ämnet är signifikativa för avdelningens verksamhet. Det 25-tal personer som ingår som medlemmar i avdelningen representerar olika delar av svensk finansmarknad och deltar aktivt i avdelningens verksamhet. Ett mycket stort antal seminarier har anordnats genom åren.

I syfte att uppnå erfarenhetsutbyte och stärka samverkan slöts våren 2010 en överenskommelse om samarbete mellan forskningsavdelningen och Finansdepartementet, Sveriges Riksbank, Riksgäldskontoret och Finansinspektionen. I överenskommelsen anges bl.a. att den fria akademiska forskningens roll i analys och regelutveckling bör stärkas. Ett gott samarbete har utvecklats, bl.a. genom gemensamma konferenser, seminarier och genom att doktorander fått möjlighet att tjänstgöra vid myndigheterna och i utredningar.

Forskningen inom avdelningen har varit och är livlig. Som mest fanns fem doktorander knutna till avdelningen. I betydande utsträckning har medlemmar i avdelningen hjälpt till som handledare och som medlemmar i referensgrupper kring doktorandprojekt. Åtminstone tre medlemmar i avdelningen har disputerat och några ytterligare är på gång. Ekonomie doktor Lars Hörngren har bl.a. för sina insatser för avdelningen utsetts till juris hedersdoktor.”

Inom forskningsavdelningarna i sin helhet bedrivs en omfattande seminarieverksamhet. Från starten fram till dags dato har omkring 750 seminarier arrangerats vid SCCL. Seminarierna beviljas av ett stort antal deltagare – upp till hundra deltagare per seminarium har förekommit. Det är också vanligt att forskningsavdelningarna samarbetar och anordnar gemensamma seminarier, en följd av att många ämnesområden berör mer än en forskningsavdelning. I vissa fall utvecklas ämnet för seminariet till en större konferens, vilket i sin tur har resulterat i skrifter i SCCL:s skriftserie. Ett prestigefyllt exempel på en sådan ämnesövergripande, tillika internationell, konferens är den om *Law and Ethics in the Financial Market*, vilken ägde rum år 2015. Vid denna konferens medverkade inte mindre än tre domare, Sir Ross F. Cranston, Sir William Blair och Sir Robin Knowles, från the High Court of Justice, Queen’s Bench Division, och svenska representanter för finansmarknads-, bolags- och konstitutionell rätt.

5. "Lokalbefolkningen"

Från att ursprungligen ha härbärgerat knappt en handfull forskare har centret med tiden utvecklats och utvidgats, även ytmässigt, så att idag ett tjugotal forskare och doktorander verkar vid SCCL. Vid centret verkar både doktorander i början av sina forskarstudier och professorer emeriti, vilka inte sällan fungerar som mentorer och bollplank åt de yngre. Härutöver "befolkas" centret av professorer, post doc och gästforskare för kortare eller längre tidsperioder, liksom av centrets amanuenser (numera tre stycken) och föreståndaren.

Till centret har också knutits ett antal *Fellows*. Till *Fellow* kan utses såväl yngre som mer etablerade forskare inom den kommersiella rätten i vid mening, från doktorander till emeriterade professorer,²⁰ som bedöms ha intresse för och förmåga till vetenskaplig verksamhet, för den tid som personen har löpande kontakter med SCCL.²¹ Till centret kan också knytas s.k. *Senior Visiting Fellows*,²² för närvarande 10 stycken. Avsikten med denna typ av utnämningar är att etablera ett varaktigt samarbete mellan dessa personer och SCCL i syfte att främja forskning av gemensamt intresse och internationell samverkan.²³ Ett lyckosamt sådant samarbete är det med Hugh J. Ault, professor emeritus vid Boston College Law School. Hugh har inte bara medverkat i flera av de skatterättsliga seminarierna på SCCL, utan föreläser också på specialkurserna i skatterätt på juristprogrammet. Han följer entusiastiskt den löpande skatterättsliga verksamheten vid SCCL och deltar så ofta han har möjlighet i denna, oftast någon gång per år. Tack vare Hugh har forskare i skattegruppen vistats som gästforskare vid Boston College, deltagit vid mötena i *International Centre for Tax Research* vid OECD och varit medförfattare i standardverket *Comparative Income Taxation*, vilket Hugh har varit redaktör för.

Centrets forskare representerar alla den kommersiella rätten i vid mening. Blandningen av central förmögenhetsrätt, skiljemannarätt, processrätt, skatterätt och allmän rättslära öppnar för multidisciplinära samtal, samarbeten och projekt. Inte sällan har spännande forskningsfrågor dykt upp i samband med gemensamma kaffepauser och där och då också med gemensamma krafter kunnat lösas. Hit hör t.ex. frågan om huruvida s.k. skatteskador, dvs. utebliven skatt till följd av skattebrott, kan jämföras med ren förmögenhets-skada orsakad genom brott och därmed ersättas med skadestånd, en fråga som så småningom kom att närmare utredas i en monografi.

²⁰ Se Stadgarna, p. 4.4.

²¹ Se www.sccl.se under Samarbeten.

²² Se Stadgarna, p. 4.4.

²³ Se www.sccl.se under Samarbeten.

6. Finansieringen

SCCL och dess verksamhet har genom åren stöttats (och stötts alltjämt) av ett flertal finansiärer. Själva grunden till SCCL:s fysiska lokaler lades år 2005 genom en stor donation från Marianne och Marcus Wallenbergs Stiftelse, vilket möjliggjorde att centret dels kunde erhålla, dels renovera (de tidigare mycket nedslitna) lokalerna år 2007. Som nämndes inledningsvis så erhöll centret bidrag från ytterligare ett antal stiftelser. Marianne och Marcus Wallenbergs Stiftelse har därutöver lämnat ytterligare flera generösa bidrag till säkrande av SCCL:s allmänna verksamhet. Ytterligare finansiering har erhållits av bl.a. LO-Media AB, Proventus AB, TV4 AB och Bonnier AB.

Torsten och Ragnar Söderbergs stiftelser har beviljat betydande forskningsanslag till flera post doc-tjänster som inrättats vid SCCL. Genom dessa satsningar kunde bl.a. Jessika van der Sluijs, Märten Schultz och Teresa Simon-Almendal knyts till centret som postdoktorer. Den forskningsfinansiering som de erhöll möjliggjorde vidaremeritering för professur.²⁴ De erhållna post doc-stipendierna motsvarar sammanlagt 15 års heltidsforskning, en mycket välkommen satsning. På motsvarande sätt valde Fastighetsägarna Stockholm att år 2007 donera medel för att inrätta Fastighetsägarna Stockholms forskartjänst i fastighetsrätt till Anders Victorins minne vid SCCL, en tjänst genom vilken numera professorn Jori Munukka gavs möjlighet till fortsatt forskning och vidaremeritering.

För särskilda ändamål, såsom för bokinköp, tryckning och möten, får SCCL efter ansökan kompletterande bidrag från bl.a. Justitierådet Edvard Cassels Stiftelse och Juridiska institutionen. Vidare stödjer ett antal intressenter SCCL:s särskilda bibliotek i skiljedomsrätt med ett årligt ekonomiskt bidrag.

Utöver vad som nu har nämnts stötts centret av ett flertal stödgrupperingar. De s.k. Advokat-, Bolags- och Skattevännerna fyller en central funktion för centret, både vad avser stöd av den allmänna verksamheten, men också gällande stöd av enskilda projekt och forskare. Samarbetet inom dessa grupperingar inleddes år 2002, då *Advokatvännerna* etablerades i syfte att stödja SCCL:s verksamhet. År 2019 ombildades stödet till centrets ”nya” Advokatvänner, inriktade mot affärsjuridiskt orienterade advokatbyråer, i syfte att stärka samarbete och erfarenhetsutbyte mellan de forskare som är verksamma vid SCCL och det praktiska rättslivet. För att bredda SCCL:s kontaktytor med praktiserande jurister och för att bidra till finansieringen av SCCL:s verksamhet startades år 2016 – med Advokatvännerna som förebild – ett organiserat samarbete mellan närmare 20 ledande företag, banker och andra organisationer med jurister verksamma i Sverige, de s.k.

²⁴ Det har tidigare vid Juridiska institutionen funnits begränsade möjligheter till post doc-forskning, vilket gör denna typ av forskningssatsning särskilt angelägen.

Bolagsvännerna. Redan dessförinnan hade ett stödsamarbete mellan de skatterättsliga forskarna och ett antal revisions- och skatterådgivningsbyråer tagit form, *Skattevännerna*. Såväl Skatte- som Advokatvännerna bedriver sin stödverksamhet av SCCL i stiftelseform.²⁵ Stöd lämnas inte bara till seminarie- och konferensverksamheten vid SCCL, utan också, efter ansökan, till enskilda forskare och deras forskningsprojekt. Skattevännerna och Advokatvännerna har även lämnat betydande bidrag till post doc-tjänsterna i Oxford.

SCCL:s olika finansiärer och vänskapsgrupperingarna har alla genom olika stöd och satsningar möjliggjort att föra akademien närmare det praktiska rättslivet och den bredare allmänheten. Genom stödet har relevant forskning både kunnat initieras och färdigställas, och, bl.a. genom den seminarieverksamhet som bedrivs vid SCCL, intressanta forskningsfrågor kunnat identifieras och adresseras. Jan har genom sin entusiasm, ihärdighet och kreativitet i högsta grad bidragit till att detta ”nätverk” av stödjare har kunnat knytas runt centret och dess forskare.

7. Miljön och kulturen

Av centrets stadgar framgår att SCCL inom ramen för sin verksamhet i de lokaler som disponeras ska skapa en trivsamt och stimulerande arbetsmiljö utan hierarkiska strukturer, kännetecknad av stor kollegialitet och ett prestigelöst utbyte av idéer.²⁶ Redan utan stadgar kan dock utan överdrift hävdas att den trivsamma miljön och den prestigelösa kollegialiteten utgör några av centrets mest utmärkande signum. Den arkitektoniska omsorgen, t.ex. den öppna och tillgängliga takterrassen, det ljusa köket och det välfyllda biblioteket, de många bekväma sitt- och mötesplatserna och den noga utvalda konsten är alla direkta effekter av Jans intresse och engagemang i den miljö som han har önskat skapa. Kreativitet och trivsel stimuleras av en behaglig omgivning. Lokalernas disposition och design med öppna ytor, ljusinflöde och delvis inglasade rum har också bidragit till en öppen och inkluderande kultur. Även om själva ingången till centret är låst, är dörrarna på centret endast i undantagsfall stängda.

SCCL:s öppna och luftiga lokaler främjar det spontana mötet och utbytet av tankar och idéer forskare emellan. Forskningen och samtalet tar intryck av centrets fysiska miljö. Äldre och yngre forskare är placerade lite ”huller-ombuller” utan fokus på ämnesinriktning, med effekt att de mer seniora

²⁵ Se Stiftelsen för stöd till skatterättslig forskning vid Stockholm Centre for Commercial Law, bildad år 2015 och Stiftelsen för stöd till verksamheten vid Stockholm Centre for Commercial Law, bildad år 2020.

²⁶ Se Stadgarna, p. 2.

forskarna på olika sätt ofta bistår de yngre och att det multidisciplinära samtalet befrämjas. De gemensamma kaffestunderna bidrar ytterligare till det vetenskapliga samtalet. Omtyckta och välbesökta är centrets sommar- och julavslutningar, vilka sedan ungefär tio år tillbaka arrangeras för "lokalbefolkningen", SCCL:s styrelse och avdelningsföreståndarna, allt i syfte att främja samtal och gemenskap. Traditionen inleds därför avslutningarna med ett seminarium, antingen lett av någon eller några av centrets egna forskare eller av en särskilt inbjuden gäst. Vid den första sommaravslutningen i juni 2009 inledningstalade t.ex. dåvarande justitierådet Stefan Lindskog över ämnet "Betydelsen av HD:s domskäl".

Artiklar, forskningsstudier och flera större konferenser har inspirerats och initierats av samtal och diskussioner med kollegorna på centret och centrets olika besökare och gäster. Forskarnas egna initiativ till exempelvis konferenser och seminarier har alltid uppmuntrats och tack vare centrets olika stödgrupperingar och hjälpsamma amanuenser brukar de flesta idéer gå att realisera. På SCCL finns en tillåtande och uppmuntrande forskningskultur, vilket borgar för att centrets forskare också framdeles kommer att producera nyskapande forskning och fortsätta ställa relevanta och angelägna forskningsfrågor.

8. Oxfordsamarbetet

En central del av SCCL:s verksamhet utgörs av samarbetet med University of Oxford och the Institute of European and Comparative Law (IECL). Samarbetet står på tre ben: *the Stockholm Centre Oxford Fellowship*, *the Stockholm Oxford Law Symposium* och *the Stockholm Oxford Sabbatical*.

Samarbetet initierades i december 2010, då Jan kontaktades av University of Oxford som undersökte möjligheten att utveckla den komparativa rätten i samverkan med andra institut och centra. Det blev startskottet för *the Stockholm Centre Oxford Fellowship*, som är ett bilateralt samarbete mellan SCCL och IECL vid Oxford Law Faculty. Samarbetet möjliggör för juniora forskare vid Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet att forska i Oxford under ett år genom att erhålla en anställning vid University of Oxford, en vistelse vid IECL, samt en affiliering vid Christ Church College. Forskaren, som blir en fullt integrerad medlem i forskarkollegiet, har tjänsterum vid IECL och tillträde till måltider, aktiviteter, common room, m.m. på Christ Church.

Redan under våren 2011 utlystes den första post doc-tjänsten inom ramen för *the Stockholm Centre Oxford Fellowship*. Den förste som tillbringade en forskningsvistelse där var Gustaf Sjöberg, idag professor och prefekt för Juridiska institutionen. Efter Gustaf Sjöberg har ytter-

ligare åtta forskare innehaft tjänsten: David Langlet, Laura Carlson, Jaan Paju, Elisabeth Ahlinder, Jessica Östberg, Mark Klamberg, Cyril Holm och Mario Iacovides. Flertalet av dem har tagit med sig sina familjer till Oxford. Medföljande partners har ordnat med arbete och barnen har gått i skola i Oxford. Samtliga vittnar om den stora betydelse som the Fellowship haft för dem, både privat och professionellt.

Laura Carlson berättar om sin vistelse:

”Vid ett av symposierna ordnade jag ett mingel i min lägenhet för alla som kom från Juridicum. Jag hade precis flyttat in i lägenheten, som alltså var helt tom så när som på ett bord med vin och chips. Men Jan och hans sambo Maria berömde lägenheten och uttryckte avund över att ha en sådan våning och över att vara bosatt i Oxford. Precis då kändes lägenheten som ett palats.

Under min vistelse i Oxford fick jag i uppdrag att för Stockholms universitets räkning författa en remiss om ett förslag gällande rättigheter för transgenderpersoner. Efter middagen i Hallen satt jag i Christ Church Common Room med mina kolleger: matematiker, biologer, fysiker, jurister samt en expert i indisk medeltidslitteratur. Vi var från UK, Tyskland, Indien, Irland och Sverige och diskuterade definitionen av gender i några timmar. Det var ett helt fantastiskt samtal. Det blev sedan grunden för det remissvar som jag skrev.”

Professor Laura Carlson, ordförande i the Oxford Committee

Flera av de juniora forskare som vistats i Oxford som fellows har inte kommersiell rätt som forskningsområde. Samarbetet är vidare och generösare än så och omfattar alla juniora forskare vid Juridiska fakulteten i Stockholm. Samarbetet kring the Stockholm Centre Oxford Fellowship ombesörjs av the Oxford Committee, som består av personer utsedda av SCCL. I kommittén ingår också föreståndaren för IECL. Varje år utlyses Stockholm Centre Oxford Fellowship av the Oxford Committee, som också bedömer ansökningarna och beslutar vem av de sökande som erhåller tjänsten. Finansieringen har ordnats genom medel från Stockholms universitet, Casselstiftelsen, centrets vängrupperingar och Stiftelsen Fakultetskurser.

Ungefär samtidigt som the Stockholm Centre Oxford Fellowship sjösattes initierades det andra benet i samarbetet – *the Stockholm Oxford Law Symposium*. Grundtanken var att de praktiker som centret hade kontakt med och stöd av skulle ges tillfälle att delta i ett symposium av vetenskaplig karaktär med internationellt innehåll. Redan år 2011 bestämdes därför att SCCL skulle anordna ett årligt symposium i Oxford med svenskt och internationellt deltagande, såväl akademiker som praktiker.

Det första symposiet gick av stapeln år 2012. Ambitionsnivån för symposiet var från första början hög, både vad gäller det akademiska konferensinnehållet och de sociala aktiviteterna. Stora ansträngningar har gjorts särskilt för att skapa ett brett konferensprogram på hög vetenskaplig nivå av också praktiskt intresse. Programmet har inte enbart varit inriktat på kommersiell rätt utan har haft en bredare ansats. Symposierna har hållits på Christ Church, vars utomordentligt vackra miljöer och spännande historia

mer eller mindre automatiskt har bidragit till en fantastisk kringupplevelse – middagarna i Hall, fördrinken i the Upper Library, guidade visningar av konstsamlingen på Christ Church, evensong i Christ Church Cathedral och – inte minst – minglet i the Buttery Bar. Symposierna har attraherat framstående praktiker och akademiker från Sverige och övriga världen. De har medverkat som talare, moderatorer, panelister och deltagare. Många deltagare återkommer till symposierna, vilket medfört att the Stockholm Oxford Law Symposium har ett visst drag av ”reunion” över sig.

Från början pågick symposiet under en dag (fredag), och det arrangerades varje år. Från och med 2016 hålls symposiet vartannat år. År 2016 utökades symposiet till att omfatta en och en halv dag (torsdag eftermiddag och fredag hela dagen). Många deltagare väljer dock att stanna kvar i Oxford över helgen, kanske för en picknick på the Meadows eller för att go punting on the river Thames med en avslutande aftonsherry på anrika Hotel Randolph. The Stockholm Oxford Law Symposium är en höjdpunkt på många olika sätt och någonting som många, såväl praktiker som akademiker, ser mycket fram emot. Den stora och generösa galamiddagen i Hall vid symposiets sista kväll rundas traditionsenligt av med att den viktigaste länken mellan centret och Christ Church, advokaten och hedersdoktorn André Andersson, högtidligen påannonserar datumerna för nästkommande symposium, till vilket han redan har bokat alla lokaler.

Det tredje benet i Oxfordsamarbetet – *the Sabbatical* – är en överenskommelse mellan centret och Juridiska fakulteten å ena sidan, och IECL och University of Oxford å andra sidan. Det är en överenskommelse som möjliggör för en senior medarbetare vid Juridiska fakulteten att tillbringa en kortare eller längre forskningsperiod vid IECL. Den svenske forskaren får ingen anställning vid University of Oxford, men väl tillträde till tjänsterum vid IECL samt tillgång till Oxfords många bibliotek. The Sabbatical kan sökas av alla anställda seniora forskare vid Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet. Hittills har fyra kolleger tillbringat sabbatsterminer i Oxford inom ramen för the Sabbatical: Sideek Mohammed, Christina Ramberg, Pernilla Leviner och Claes Granmar.

Centrets samarbete med Oxford har alltså inte bara främjat forskningen vid centret, utan har kommit hela fakulteten till godo. Samarbetet har inte heller stannat vid forskning, utan det har kommit att utsträckas till att omfatta också annat, som exempelvis lärar- och studentutbyten. Samarbetet med Oxford har också haft påverkan på den stora utbildningsreform som genomfördes vid fakulteten för några år sedan.

9. Konferenserna

Oxfordsymposierna har varit endast en del av centrets konferensverksamhet. Ända från starten fanns en tanke om att centret skulle arrangera en stor internationell konferens varje eller vart annat år. Så har det också blivit. De senaste tio åren har centret arrangerat till och med flera stora internationella konferenser varje år. Gemensamt för dem är att nivån genomgående har varit hög – både avseende själva konferensinnehållet men också vad gäller de sociala kringarrangemangen, såsom luncher, mingel och middagar. Konferenserna anordnades inledningsvis på olika konferensanläggningar, men sedan 2008 har de även genomförts i centrets egna lokaler. Av utrymmesskäl är det inte möjligt att här redogöra ens för alla större nationella och internationella konferenser som genomförts i centrets regi. De är helt enkelt för många. En viss överblick över konferenserna kan man få genom SCCL:s skriftserie, varav många volymer har sprungit ur de internationella (och nationella) konferenserna.

När det kommer till själva konferensarrangemangen är det ofta det särskilda utskottet som har varit initiativtagare, men ibland har andra arrangörer inbjudit centret att medverka. Som exempel kan nämnas att centret under det svenska EU-ordförandeskapet 2009 av Justitiedepartementet inbjöds att arrangera en internationell konferens på ämnet *A Common Frame of Reference for European Contract Law*. I samband med firandet av Marianne och Marcus Wallenbergs Stiftelses 50-årsjubileum år 2013 inbjöds centret, som ett av fyra institut, att arrangera en större internationell konferens. Konferensen med temat *Functional or dysfunctional – the law as a cure? Risks and liability in the financial markets* genomfördes i augusti 2013. Vidare kan nämnas att centret år 2017 stod värd för de Nordiska förmögenhetsrättdagarna, vilka ägde rum på Hesselby slott.

Många internationella konferenser har varit samarbeten mellan centret och andra aktörer. Som exempel kan nämnas en gemensam konferens mellan University of Florence och centret på temat *Intersections between commercial law and labour law: The way ahead* som hölls i oktober 2013 på Palazzone di Cortona i Italien. I december 2017 hölls i samarbete mellan SCCL, den italienska konstitutionsdomstolen (La Corte costituzionale) samt svenska Högsta domstolen ett seminarium på temat *Different Approaches to Judge-made Law: The Italian and Swedish Experiences in Comparison*. Seminariet ägde rum på italienska konstitutionsdomstolen i Rom. Medverkande var, förutom Jan själv, professorer och lektorer från Juridiska institutionen, domare från italienska konstitutionsdomstolen samt justitieråd från Högsta domstolen och Högsta förvaltningsdomstolen.

Genom åren har centret också arrangerat flera interna konferenser där diverse framtidsfrågor har diskuterats. Som exempel kan nämnas jubileumskonferensen i Cortona 2010 där bl.a. ett besök på Europauniversitetet

i Fiesole och ett besök på Juridiska fakulteten i Florens ingick och där så småningom centrets framtida inriktning och verksamhet diskuterades, en konferens i Vaxholm 2012 på temat internationaliseringen av SCCL samt en konferens i Cortona 2015 där vi diskuterade större gemensamma forskningsprojekt inom ramen för SCCL.

Den uppmärksamme läsaren noterar att flera konferenser har hållits i Toscana, närmare bestämt i Cortona. Detta är ingen slump, utan platsen har valts eftersom Jan och Maria sedan många år har en våning där. Jans stora lokalkännedom, kontaktnät och ambitionsnivå (även) vad gäller mat, dryck, konst och kultur har sålunda inneburit att konfererandet kunnat förenas med oförglömliga upplevelser av det bästa som Toscana har att erbjuda, exempelvis Bistecca di Chianina (*icke* att förväxla med Bistecca alla Fiorentina!) på La Loggetta, kombinerad fördrink/vinprovning hos vinhandlaren Marco Molesini på torget eller en alldeles perfekt risotto hos Walter Redaelli.

10. Biblioteket

Redan år 2003 fanns konkreta planer på att bygga upp ett forskningsbibliotek med framför allt nordisk litteratur i centrets lokaler. Inledningsvis inrymdes samlingen i centrets kanslirum, ett tjänsterum på plan 9 i C-huset (Jan Hellners före detta tjänsterum). I och med inflyttningen till egna lokaler kunde också samlingen breddas. Samlingen har utökats i samarbete med Jure bokhandel, som har bistått med litteraturbevakning, anskaffning av böcker och donationer. Samlingarna har vidare i flera omgångar utökats genom generösa bokdonationer av bl.a. Henrik Edelstam, Sven H. Salén, Lars Heuman, Lars Gorton, Gunnar Lagergren, Hans-Åke Wängberg och Jan Ramberg. Inköp har kunnat göras med stöd av medel från Juridiska institutionen, Juridiska fakulteten och Foundation for Economics and Law²⁷. Biblioteket har en egen bibliotekarie som också är inköpsansvarig. Ambitionen är att fortsätta utveckla och utöka biblioteket. Idag består samlingen av ca 5 500 titlar.

Som en detalj kan nämnas att biblioteket är designat så att det i varje läsmodul finns en lite lägre och bredare kombinerad bänk och bokhylla, vilken vetter ut mot korridoren. När inflyttning skett i lokalerna var det några nyblivna doktorer som nöjt exponerade sina avhandlingar på bänken. Under åren har dessa böcker inte bytts ut på ett sätt som kanske annars är brukligt, utan de har fått ligga kvar medan samlingen har vuxit. Idag är bänkytan helt full med böcker som har producerats av centrets medarbetare.

²⁷ Framgår av beviljandebrev daterat 2014-09-19.

Ett betydelsefullt syfte med biblioteket är forskarplatserna, som upplåts åt forskare i olika stadier av sin forskargärning. Platserna har bemannats av exempelvis doktorander i avvaktan på att ett rum ska bli ledigt, av de emeritiprofessorer som inte är på plats varje dag, eller av gäster som av olika skäl behöver en tillfällig arbetsplats. En viktig kategori besökare är de många gästforskare som SCCL har tagit emot genom åren, forskare som har tillbringat några veckor eller månader på SCCL, och på det sättet smält in i SCCL:s dagliga forskarmiljö. Gällande läsplatserna kan nämnas att dessa, strax efter inflyttningen, av arbetsroskäl avskärmades med mycket eleganta och diskreta, men tunga, skjutdörrar i glas. Efter det att en viss högt respekterad och aktad professor emerita oavsiktligt försökt forcera en sådan glasdörr vid ett tillfälle, kompletterades dessa med en diskret film med SCCL:s logga. Ingen kom till skada.

11. Skriftserien

SCCL har en egen skriftserie. Första skriften utkom år 2003 på temat "Tvångsinlösen av minoritetsaktier – kommer den nya aktiebolagslagen att lösa problemen?" Sedan dess har 37 volymer publicerats. Volymerna har olika karaktär. De allra flesta volymer består av uppsatser och inledningsanföranden från seminarier eller konferenser. Skriftserien ger alltså en ganska god överblick över SCCL:s större seminarier och konferenser genom åren.

Serien innehåller också fyra festskrifter: Jan Hellner in memoriam (2007), Festskrift till Lars Pehrson (2016), Festskrift till Stefan Lindskog (2018) och Festskrift till Göran Millqvist (2019). I detta sammanhang ska även festskriften till Gertrud Lennander nämnas. Den tillkom 2010 på SCCL, även om den inte utgavs som en volym inom ramen för skriftserien.

I serien utkommer även sedan år 2008 centrets *Årsbok*. Årsboken gavs ut för att uppmärksamma centrets första år som forskningsinstitut i egna lokaler. Årsboken utgör en antologi av olika artiklar och andra publikationer skrivna av forskare verksamma vid centret på daglig basis. Andra författare med särskild anknytning till centret har också bidragit då och då. Den första årsboken tillägnades centrets bortgångne ordförande Hans-Gunnar Solerud. I skrivande stund produceras den tolfte årsboken.

Forskningsavdelningen för skiljeförfarande och annan tvistlösning har en egen årsbok, *Stockholm Arbitration Yearbook*, vars första volym utkom år 2019. Årsboken är internationell till sin karaktär och innehåller artiklar författade av svenska och internationella praktiker och akademiker.

SCCL samarbetar även med andra skriftserier. *Scandinavian Studies in Law* utkom år 2012 i samarbete med SCCL med en volym på temat *Commercial Law* (volym 57) med artiklar författade av forskare från hela

Norden. Centret har också ett nära samarbete med Juridisk Tidskrift, JT. Samarbetet beror inte bara på att Jan är upphovsman till både SCCL och JT. JT är också den av alla tidskrifter knutna till den Juridiska fakulteten som är mest inriktad på förmögenhetsrätt, dvs. på ämnen som intresserar många vid SCCL. Vidare brukade de föredrag som har hållits vid vetenskapliga rådets sammanträden publiceras i JT.

12. Det nordiska samarbetet

Något som Jan särskilt starkt månar om är det nordiska samarbetet. Det nordiska perspektivet har redan från start genomsyrat nästan alla delar av centrets verksamhet. Biblioteket har byggts upp för att omfatta nordisk litteratur, forskarplatserna har gästats av många nordiska forskare, många av publikationerna är nordiska och flera av de större internationella konferenserna har varit nordiska. Så gott som samtliga medarbetare på centret har nära kontakter med nordiska kolleger. Nordiska kolleger har därför kommit att intressera sig för SCCL som organisation och forskningsmiljö. Under de senaste åren har två "systercentra" bildats, där Jan vid framväxten har haft en betydelsefull funktion som rådgivare, inspiratör och stöd.

År 2015 bildades *Affärsrättsligt centrum vid Lunds universitet* – ACLU – av förmögenhets- och affärsrättsligt verksamma forskare vid Lunds universitet. ACLU har som syfte dels att samla och stärka de forskningsmiljöer på det affärsjuridiska området som finns inom Lunds universitet, dels att främja erfarenhets- och kunskapsutbyte mellan universitetet och det praktiska rättslivet. ACLU tar initiativet till forskningsprojekt, anordnar föreläsningar, seminarier och konferenser, publicerar forskning och strävar efter att etablera samarbeten med bl.a. forskarmiljöer och verksamheter inom det affärsjuridiska området. Patrik Lindskoug berättar:

"Under 2019 började det några år tidigare stiftade Affärsrättsligt Centrum vid Lunds Universitet, ACLU, att få en mer stabil struktur och utvecklas till sin nuvarande form. I samband därmed kom jag som nytillträdd föreståndare för detta centrum att vid flera tillfällen besöka SCCL. Den varma och vänliga miljön var jag naturligtvis bekant med sedan tidigare, men oavsett anledningen till mina besök fann jag från denna tidpunkt även en ständigt öppen dörr till Jan Kleineman. Vid våra pratstunder visade han ett stort och genuint intresse för vad som hände i Lund och, framför allt, för ACLU:s utveckling. För egen del har jag genomgående satt stort pris på dessa samtal. De gav en möjlighet att diskutera allehanda bryderier som arbetet i ledningen för ett affärsrättsligt centrum är förenat med, och Jan delade generöst med sig av både råd och egna erfarenheter.

Det är en glädje att kunna konstatera att relationen mellan ACLU och SCCL, tidigare väl främst baserad på enstaka personliga kontakter, sålunda kunnat utvecklas också på ett mer institutionellt plan. Från ACLU:s sida är vi i dag mycket glada över att ha knutit

så nära band till vännerna på SCCL i Stockholm – och därigenom också med vännerna på OCCL i Oslo.”

Docent Patrik Lindskoug, föreståndare för ACLU

2019 bildades *Oslo Senter for kommersiell rett*, OSKR (eller OCCL – Oslo Centre for Commercial Law), vid Juridiska fakulteten, Oslo universitet. Ett av OCCL:s centrala syften är att knyta tätare band mellan akademien och det praktiska rättslivet. Centret har knutit till sig både akademiker och praktiker, och det initierar forskning, anordnar seminarier och konferenser samt sprider forskning i kommersiell rätt. OSKR är en mötesplats för akademiker, advokater, domare, näringsliv och myndigheter, och utgör en plattform där centrala rättsfrågor kan analyseras utifrån olika perspektiv.

”Da Oslo Senter for kommersiell rett (OSKR) ble opprettet i 2019 ved Det juridiske fakultet i Oslo, var det med Jan som senterets gudfar. Helt fra den daværende dekanen ved Juridisk fakultet, Dag Michaelsen, ønsket å se nærmere på mulighetene for et senter for kommersiell rett, har Jan generøst delt sine erfaringer med norske kolleger. I februar 2016 reiste Kleineman ens ærend til Oslo for å foredra over fremveksten og betydningen av SCCL. Da det et par år senere ble besluttet å etablere et senter, mentorerte Jan hele prosjektet, slik at vi i Oslo har fått anledning til å dyrke frem et søstersenter til SCCL. Jan introduserte samtidig to nyetableringer for hverandre: OSKR og Affærsrättsligt Centrum Lunds Universitet (ACLU), og styrket dermed det nordiske fellesskapet innen kommersiell rett ytterligere. Ved OSKR kjenner vi Jan som en ledende rettsforsker, en stor nordist, en gourmand, operaelsker og et sjeldent entusiastisk, innsiktsfullt og kraftfullt menneske. Oslo Senter for kommersiell rett er stolte over å være en del av Jans store nordiske rettsfamilie.”

Professor Birgitte Hagland, Senterleder for OSKR

13. Avslutande ord

Jan är en kreatör och som sådan har han skapat och utvecklat SCCL. Hans gärning har haft stor betydelse inte bara på Stockholms universitet, utan har fått stor uppmärksamhet även utanför. 2018 utnämndes Jan till hedersdoktor vid Åbo akademi och samma år tilldelades han Emil Heijnes pris för rättsvetenskaplig forskning. Båda utnämningarna motiveras bland annat av Jans skapande av SCCL. När denna artikel nu närmar sig sitt slut finns det anledning att återkomma till de rader som inledningsvis citerades ur en av Jans promemorior. Här utvecklade han sina tankar om en centrumbildning i kommersiell rätt.

”Det får t.ex. inte komma ifråga att man tillskapar rigida verksamhetsramar som får en byråkratisk uppbyggnad och förlamar all kreativitet. Det är därför viktigt att man inte ’överinstitutionaliserar’ verksamheten. Jag skulle helst vilja lägga tyngdpunkten på att skapa forskningsmiljöer och ’mötesplatser’ för olika former av tänkande.”

Med så att säga facit i hand är det lätt att konstatera att Jan verkligen lyckades skapa den kreativa forskningsmiljö och den mötesplats för olika former av tänkande som han såg framför sig. Otaliga gånger har Jan hörts säga att allt är möjligt, och att endast den enskilde forskarens egen kraft sätter gränsen för vad som kan uppnås. Ihärdiga korståg mot överbyråkratisering och "dumadministration" har inletts och ofta vunnits. Centrets "lokalbefolkning" har uppmuntrats att ta egna initiativ till seminarier, debatter och mera vardagligt "munhuggande" vid fikabordet. Till avdelningsledarna har förmedlats att de ska använda sin "feodala kraft" och låta avdelningarna flyga. Och nog har vi flugit! In i vetenskapliga diskussioner och möten och ut i världen till fantastiska Toscana, Rom och Oxford. För dessa privilegierade möjligheter är vi alla Jan stort tack skyldiga.

Framtiden då, hur ser den ut för centret? God, vågar vi oss sia om. Till centret har knutits många begåvade forskare, vilka på olika sätt är redo att bidra till bibehållandet och det fortsatta byggandet av SCCL. Här finns tankar om antologier på spännande och högaktuella teman för internationell publicering, idéer om större gemensamma multi- och tvärvetenskapliga forskningsprojekt, visioner om en utvecklad dialog med det praktiska rättslivet och om fler forskarutbyten och internationella forskningsarbeten. Vi tror därför att Stockholm Centre for Commercial Law också om ytterligare 20 år kommer att utgöra det ledande forskningscentrum för kommersiell rätt, som Jan drömde om och skapade.

